Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
NICHOLAS EMILIOU
2 päivänä helmikuuta 2023[1]

Asia C-543/21

Verband Sozialer Wettbewerb eV
vastaan
famila-Handelsmarkt Kiel GmbH & Co. KG

(Ennakkoratkaisupyyntö – Bundesgerichtshof (liittovaltion ylin tuomioistuin, Saksa))

Ennakkoratkaisupyyntö – Myyntihinta – Palautettavissa pakkauksissa, joista peritään palautettava pantti, myytävät juomat ja jogurtit – Kansallinen lainsäädäntö, jolla edellytetään myyjien ilmoittavan pantin määrä erillisenä itse tuotteen hinnasta ja kielletään niiden yhteismäärän ilmoittaminen

I Johdanto

1. Kun ostetaan juomavettä, jota myydään palautuspullossa hintaan, joka ilmoitetaan esimerkiksi muodossa ”1 € plus 0,25 €:n pantti”, ja 25 sentin suuruisen pantin voi saada takaisin pullon palauttamisen yhteydessä, paljonko juomavedestä tosiasiallisesti maksetaan?

2. Lyhyesti sanottuna tästä kysymyksestä käsiteltävässä asiassa on pohjimmiltaan kyse.

3. Verband Sozialer Wettbewerb eV (jäljempänä valittaja) katsoi, että famila-Handelsmarkt Kiel GmbH & Co. KG (jäljempänä vastapuoli) toimi lainvastaisesti, kun se ilmoitti palautettavissa pakkauksissa myytävien juomien ja jogurttien hinnaksi hinnan, joka *ei* sisältänyt panttia (jonka määrä mainittiin myös mainoksessa mutta erikseen). Valittaja haki siten kieltomääräystä vastapuolta vastaan ja vaati tätä maksamaan kiinteän määrän ennen oikeudenkäyntiä esitettyyn kehotukseen liittyvien kulujen korvaamiseksi.

4. Kyseinen kanne hyväksyttiin ensimmäisessä oikeusasteessa mutta hylättiin toisessa asteessa. Bundesgerichtshof (liittovaltion ylin tuomioistuin, Saksa), joka on ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ja johon oikeuskysymyksiin rajoittuva valitus (Revision-valitus) on tehty, on epävarma siitä, miten sen olisi tulkittava direktiivin 98/6/EY[2] 2 artiklan a alakohdan käsitettä ”myyntihinta” ja, tarkemmin ottaen, olisiko palautuspulloista- tai astioista, joissa myydään juomien tai jogurttien kaltaisia tuotteita, maksettavan pantin kuuluttava tähän käsitteeseen. Jos pantin määrän on katsottava olevan osa ”myyntihintaa”, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin

[1] Alkuperäinen kieli: englanti.

[2] Kuluttajansuojasta kuluttajille tarjottavien tuotteiden hintojen ilmoittamisessa 16.2.1998 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EYVL 1998, L 80, s. 27).

pohtii, voidaanko kansallista lainsäädäntöä, jossa kielletään yhteismäärän (joka koostuu itse tuotteen hinnasta ja pakkauksen pantista) ilmoittaminen, pitää direktiivin 98/6 10 artiklassa tarkoitettuna kuluttajavalistusta ja hintojen vertailua paremmin edistävänä säännöksenä. Jos voidaan, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lisäksi lähinnä, johtaako tällainen säännös tilanteeseen, jossa kuluttajilta evätään olennaisia tietoja (kokonaishinnasta), ja onko sille näin ollen joka tapauksessa esteenä direktiivillä 2005/29/EY[3] aikaansaatu täydellinen yhdenmukaistaminen.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Euroopan unionin oikeus

5. Direktiivin 98/6 tarkoituksena on sen 1 artiklan mukaan ”säännellä kauppiaiden kuluttajille tarjoamien tuotteiden myyntihinnan ja yksikköhinnan ilmoittamista kuluttajavalistuksen lisäämiseksi ja hintavertailun helpottamiseksi”.

6. Saman direktiivin 2 artiklan a alakohdan mukaan ”’myyntihinnalla’ [tarkoitetaan] tuotteen lopullista yksikköhintaa tai tuotteen tietyn määrän hintaa, mukaan lukien ALV ja kaikki muut verot”.

7. Direktiivin 98/6 3 artiklan 1 kohdan mukaan ”myyntihinta ja yksikköhinta on ilmoitettava kaikkien 1 artiklassa tarkoitettujen tuotteiden osalta, jollei 5 artiklan [jossa säädetään poikkeuksista yksikköhinnan ilmoittamisvelvollisuuteen] säännöksistä yksikköhinnan osalta muuta johdu. Yksikköhintaa ei tarvitse ilmoittaa, jos se on sama kuin myyntihinta”.

8. Saman artiklan 4 kohdan mukaan ”mainoksessa, jossa mainitaan 1 artiklassa tarkoitettu tuotteiden myyntihinta, on ilmoitettava myös 5 artiklassa tarkoitettu yksikköhinta”.

9. Direktiivin 98/6 10 artiklassa säädetään, että direktiivi ”ei estä jäsenvaltioita antamasta tai pitämästä voimassa kuluttajavalistusta ja hintojen vertailua paremmin edistäviä säännöksiä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta jäsenvaltioille perustamissopimuksessa määrättyjä velvoitteita”.

B Kansallinen oikeus

10. Ennakkoratkaisupyynnön mukaan hintojen ilmoittamisesta annetun asetuksen (Preisangabenverordnung, jäljempänä PAngV) 1 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetään seuraavaa: Sen, joka elinkeinotoiminnassaan tai jollain muulla tavalla säännöllisesti tarjoaa tavaroita tai palveluita kuluttajille tai joka tavaroiden tai palvelujen toimittajana mainostaa tavaroita tai palveluita kuluttajille ilmoittamalla hinnat, on ilmoitettava maksettava hinta, joka sisältää liikevaihtoveron ja muut hinnan osat (kokonaishinta). Ennakkoratkaisupyynnön mukaan PAngV) 1 §:n 4 momentissa säädetään seuraavaa: Jos tavarasta on maksettava vastikkeen lisäksi palautettava pantti, tämän pantin määrä on ilmoitettava tavaran tai palvelun hinnan ohessa eikä niiden yhteismääränä.

[3] Sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta 11.5.2005 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2005, L 149, s. 22).

III Tosiseikat, kansallinen menettely ja ennakkoratkaisukysymykset

11. Vastapuoli myy elintarvikkeita. Se mainosti lehtisessä lasipulloissa myytäviä juomia ja lasiastioissa myytävää jogurttia; nämä pullot ja astiat voitiin palauttaa niistä myynnin yhteydessä perittävää panttia vastaan. Pantti ei sisältynyt ilmoitettuihin hintoihin, vaan se esitettiin lisämerkinnällä ”plus – – €:n pantti”. Valittaja on yhdistys, joka valvoo jäsentensä intressiä siihen, että kilpailuoikeutta noudatetaan. Sen mukaan tällainen menettely on lainvastainen, koska kokonaishintaa ei ole ilmoitettu, joten se on nostanut vastapuolta vastaan kanteen, jossa se vaatii kieltomääräystä ja vastapuolen velvoittamista maksamaan sille kiinteän määrän ennen oikeudenkäyntiä esitettyyn kehotukseen liittyvien kulujen korvaamiseksi.

12. Landgericht (alueellinen alioikeus, Saksa) hyväksyi kanteen. Valitusta käsitellyt tuomioistuin puolestaan hylkäsi sen.

13. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että toisen oikeusasteen tuomioistuin oli epävarma siitä, olisiko PAngV:n 1 §:n 1 momentin ensimmäistä virkettä tulkittava edelleen siten, että pantti on sisällytettävä kokonaishintaan, ja että kannetta ei kyseisen tuomioistuimen mukaan voida joka tapauksessa hyväksyä, koska PAngV:n 1 §:n 4 momentissa säädetään poikkeuksesta (velvollisuuteen ilmoittaa kokonaishinta), jos tavarasta tai palvelusta peritään palautettava pantti. Toisen oikeusasteen tuomioistuin myös katsoi, että vaikka kyseinen säännös on unionin oikeuden vastainen, se on voimassa olevaa oikeutta ja että olisi siten oikeusvaltion periaatteiden vastaista ratkaista asia vastapuolta vastaan, kun se on noudattanut mainittua säännöstä.

14. Bundesgerichtshofiin tekemässään Revision-valituksessa valittaja vaatii ensimmäisessä oikeusasteessa annetun tuomion pysyttämistä.

15. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että PAngV:n 1 §:n 1 momentin ensimmäinen virke on sopimattoman kilpailun estämisestä annetun Saksan lain (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb, jäljempänä UWG) 3a §:ssä tarkoitettu markkinakäyttäytymistä koskeva säännös. Siltä osin kuin mainitussa säännöksessä velvoitetaan kauppiaat ilmoittamaan ”kokonaishinta”, joka sisältää arvonlisäveron, mainittu säännös perustuu ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan direktiivin 98/6 1 artiklaan, 2 artiklan a alakohtaan, 3 artiklaan ja 4 artiklan 1 kohtaan. Näin ollen se, onko vastapuoli rikkonut PAngV:n 1 §:n 1 momentin ensimmäistä virkettä, riippuu kyseisen direktiivin edellä mainittujen säännösten tulkinnasta ja erityisesti siitä, onko pantin, joka on maksettava palautuspulloissa tai -astioissa olevien tavaroiden oston yhteydessä, sisällyttävä direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettuun myyntihintaan.

16. Huomautettuaan, että myöntävä vastaus tähän kysymykseen olisi lähtökohtaisesti esteenä PAngV:n 1 §:n 4 momenttiin sisältyvälle kansalliselle säännökselle, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että viimeksi mainittu voitaisiin tästä huolimatta pitää voimassa, jos sen katsotaan olevan kuluttajavalistusta ja hintojen vertailua paremmin edistävä säännös, jollaisia jäsenvaltiot voivat antaa direktiivin 98/6 10 artiklan nojalla. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on kuitenkin epävarma siitä, onko kyseiselle kansalliselle säännökselle joka tapauksessa esteenä direktiivi 2005/29, jolla on toteutettu täydellinen yhdenmukaistaminen ja joka on esteenä kansallisten säännösten antamiselle siinäkin tapauksessa, että ne ovat kuluttajien kannalta edullisempia.

17. Bundesgerichtshof päätti tässä tilanteessa lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko [direktiivin 98/6] 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua myyntihinnan käsitettä tulkittava siten, että siihen on sisällytettävä panttimaksu, joka kuluttajan on maksettava ostaessaan tuotteita pantillisissa pulloissa tai lasiastioissa?

Jos ensimmäiseen kysymykseen vastaan myöntävästi,

2) sallitaanko [direktiivin 98/6] 10 artiklassa jäsenvaltioiden pitää voimassa [direktiivin 98/6] 3 artiklan 1 ja 4 kohdasta, luettuna yhdessä sen 2 artiklan a alakohdan kanssa, poikkeava PAngV:n 1 §:n 4 momentin kaltainen säännös, jossa säädetään, että jos tavarasta peritään vastikkeen lisäksi palautettava pantti, pantin määrä ilmoitetaan tavaran hinnan ohessa eikä kokonaismäärää ilmoiteta, vai onko se ristiriidassa [direktiivillä 2005/29] tavoitellun täydellisen yhdenmukaistamisen kanssa?”

18. Kirjallisia huomautuksia esittivät valittaja, vastapuoli, Saksan hallitus ja Euroopan komissio. Samat osapuolet esittivät myös suullisia lausumia 19.10.2022 pidetyssä istunnossa.

IV Asian tarkastelu

19. Aloitan tarkasteluni esittämällä alustavia huomautuksia palautuspanttijärjestelmien tarkoituksesta ja laajemmasta asiayhteydestä (A). Sen jälkeen esitän perusteet, joista on nähdäkseni pääteltävä, että direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua myyntihinnan käsitettä on tulkittava siten, että se *ei* sisällä palautettavaa panttia, joka kuluttajalta peritään hänen ostaessaan palautettavissa pakkauksissa myytäviä tavaroita (B). Tämä päätelmä tekee toisesta ennakkoratkaisukysymyksestä tarpeettoman. Siltä varalta, ettei unionin tuomioistuin yhdy ensimmäistä kysymystä koskevaan ehdotukseeni, esitän kuitenkin syyt, joiden vuoksi katson, että PAngV:n 1 §:n 4 momentin kaltaista kansallista säännöstä on pidettävä direktiivin 98/6 10 artiklassa tarkoitettuna kuluttajavalistusta ja hintojen vertailua paremmin edistävänä säännöksenä, jonka voimassa pitämiselle ei ole esteenä direktiivillä 2005/29 toteutettu täydellinen yhdenmukaistaminen (C).

A Alustavat huomautukset panttijärjestelmistä

20. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä olevia juomia ja jogurtteja myydään palautettavissa lasiastioissa, joista peritään pantti. Pantti palautetaan astioiden palauttamisen yhteydessä.

21. Yleisesti ottaen panttijärjestelmillä kuluttajia kannustetaan palauttamaan tyhjät pakkaukset jatkokäyttöä tai kierrätystä varten sen sijaan, että ne yksinkertaisesti heitettäisiin roskiin.[4]

[4] Ks. tuomio 14.12.2004, komissio v. Saksa (C-463/01, EU:C:2004:797, 76 kohta) ja pakkauksista ja pakkausjätteistä annetun direktiivin 94/62/EY muuttamisesta 30.5.2018 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/852 (EUVL 2018, L 150, s. 141; jäljempänä direktiivi 2018/852) johdanto-osan neljäs perustelukappale. Yleiskatsauksesta ks. *A European Refunding Scheme for Drinks Containers*, Euroopan parlamentti, 2011, s. 12, ja äskettäin ja erityisesti muovien osalta *Environment Ministers' commitments on plastics. National-level visions, actions and plans announced at the 2022 OECD Council at Ministerial Level (MCM)*, kesäkuu 2022, ENV/EPOC(2022)14.

22. Tämä kiertotalouden väline ei ole tietenkään uusi. OECD:n Database of Policy Instruments for the Environment -tietokannassa mainitaan vanhimpana tiedettynä esimerkkinä vuonna 1799 Irlannissa käyttöön otettu järjestelmä, jolla kannustettiin palauttamaan kivennäisvesiastiat, ja kyseiseen tietokantaan itsessään sisältyy vanhimpana siihen rekisteröitynä järjestelmänä Oregon bottle bill vuodelta 1971. [5]

23. Kyseisen tietokannan yhteydessä panttijärjestelmä on määritelty järjestelmäksi, jossa ”mahdollisesti pilaantumista aiheuttavien tuotteiden hintaan lisätään lisämaksu”, joka palautetaan, ”kun pilaantuminen vältetään palauttamalla tuotteet tai niiden jäänteet”. [6]

24. Lisäksi on korostettava, että mahdollisena jätteenä näihin pakkauksiin sovelletaan unionin lainsäädäntöä, aiemmin nestemäisten ravintoaineiden pakkauksista annettua direktiiviä 85/339/ETY [7] ja nykyisin pakkaus- ja pakkausjätedirektiiviä [8] tai kertakäyttöisiä muovituotteita koskevaa direktiiviä. [9] Koska näissä direktiiveissä viitataan panttijärjestelmiin mahdollisina välineinä, joita jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön täyttääkseen tässä yhteydessä määritellyt velvoitteensa, niissä tunnustetaan epäsuorasti näiden järjestelmien mahdollisuudet edistää tehokkaasti jätteiden ympäristövaikutusten minimointia. [10] Sama tunnustettiin nimenomaisesti vaarallisia aineita sisältävistä paristoista ja akuista annetun neuvoston direktiivin 91/157/ETY johdanto-osan 13. perustelukappaleessa. [11]

25. Kun jäsenvaltiot ottavat käyttöön panttijärjestelmiä, niiden on kuitenkin pidettävä mielessä muun muassa tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien sääntöjen mukaiset vaatimukset. Tässä yhteydessä Tanskan ja Saksan järjestelmien tietyt tekijät on aiemmin todettu näiden vaatimusten vastaisiksi. [12]

26. Kun pidetään mielessä nämä laajemman asiayhteyden osatekijät, asiakirja-aineistosta ilmenee, että PAngV:n 1 §:n 4 momentti, josta pääasian oikeudenkäynnissä on kyse, otettiin käyttöön vuonna 1997 kannustamaan uudelleenkäytettävien ja kierrätettävien pakkausten järjestelmää (ja varmistamaan hintojen, joiden yhteydessä palautettava pantti peritään, parempi vertailtavuus). Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin selittää, että tämä tapahtui sen vuonna 1993 antaman tuomion Flaschenpfand I johdosta. Kyseisessä tuomiossa ennakkoratkaisua pyytänyt

5 Policy Instruments for Environment, OECD, tietokanta, 2017, s. 8.

6 Ibid. Kuten kyseisessä lähteessä todetaan, panttijärjestelmät eivät koske ainoastaan juomien säilytysastioita, vaan ne voivat kattaa myös muita tuotteita, kuten lyijyakkuja tai romurenkaita.

7 Nestemäisten ravintoaineiden pakkauksista 27.6.1985 annettu neuvoston direktiivi (EYVL 1985, L 176, s. 18), kumottu pakkauksista ja pakkausjätteistä 20.12.1994 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 94/62/EY (EYVL 1994, L 365, s. 10; jäljempänä pakkaus- ja pakkausjätedirektiivi).

8 Pakkaus- ja pakkausjätedirektiivi, sellaisena kuin se on muutettuna edellä alaviitteessä 4 mainitulla direktiivillä 2018/852.

9 Tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä 5.6.2019 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/904 (EUVL 2019, L 155, s. 1).

10 Ks. erityisesti seitsemäs, kahdeksas ja kymmenes perustelukappale sekä edellä alaviitteessä 7 mainitun neuvoston direktiivin 85/339 5 artiklan 2 kohta, edellä alaviitteessä 7 mainitun pakkaus- ja pakkausjätedirektiivin, sellaisena kuin se on muutettuna, 5 artiklan 1 momentin a kohta ja edellä alaviitteessä 9 mainitun kertakäyttöisiä muovituotteita koskevan direktiivin 9 artikla.

11 Vaarallisia aineita sisältävistä paristoista ja akuista 18.3.1991 annettu neuvoston direktiivi (EYVL 1991, L 78, s. 38), kumottu paristoista ja akuista sekä käytetyistä paristoista ja akuista ja direktiivin 91/157/ETY kumoamisesta 6.9.2006 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2006/66/EY (EUVL 2006, L 266, s. 1).

12 Tuomio 20.9.1988, komissio v. Tanska (302/86, EU:C:1988:421); tuomio 14.12.2004, Radlberger Getränkegesellschaft ja S. Spitz (C-309/02, EU:C:2004:799) ja tuomio 14.12.2004, komissio v. Saksa (C-463/01, EU:C:2004:797). Kansallisen lainsäädännön osalta panttijärjestelmistä ks. tuomio 9.6.2021, Dansk Erhverv v. komissio (T-47/19, EU:T:2021:331), joka koskee valtiontuesta SA.44865 (2016/FC) – Saksa – Väitetty valtiontuki rajalla sijaitseville saksalaisille juomakaupoille 4.10.2018 tehdyn komission päätöksen C(2018) 6315 final laillisuutta ja josta tehty valitus on vireillä asiassa C-508/21 P.

tuomioistuin ymmärtääkseni totesi, että pullossa, josta peritään pantti, myytävien virvoitusjuomien mainostaminen siten, ettei panttia mainita eikä kokonaishintaa ilmoiteta, oli PAngV:n vastaista. [13]

27. Palautettakoon mieleen, että PAngV:n 1 §:n 4 momentissa asetetaan kauppiaille velvollisuus ilmoittaa itse tuotteen hinta *ja* pantin määrä, kun pantti peritään, samalla kun siinä kielletään niiden yhteismäärän ilmoittaminen.

28. Tarkastelen siten seuraavaksi ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystä, jolla pyritään selvittämään, onko juoma- ja elintarvikepakkauksista perittävää panttia, jolla kannustetaan kierrätykseen ja uudelleenkäyttöön, pidettävä direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdassa tarkoitetun ”myyntihinnan” osana. Jos näin on, pantin määrän olisi sisällyttävä ”myyntihintaan”, joka direktiivin 98/6 3 artiklan 1 kohdan mukaan on ilmoitettava yhdessä ”yksikköhinnan” kanssa kuluttajille myytävien tuotteiden osalta. Tällainen päätelmä olisi myös merkityksellinen minkä tahansa sellaisen mainoksen kannalta, jossa mainitaan ”myyntihinta”, mistä säädetään kyseisen direktiivin 3 artiklan 4 kohdassa.

B Onko palautettavista juoma- ja jogurttipakkauksista perittävä pantti osa ”myyntihintaa”?

29. Direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdan mukaan ”’myyntihinnalla’ [tarkoitetaan] tuotteen lopullista yksikköhintaa tai tuotteen tietyn määrän hintaa, mukaan lukien ALV ja kaikki muut verot”. Näiden käsitteiden sanamuodon (1), luettuna direktiivin 98/6 tavoitteiden (2) ja muiden unionin oikeuden välineiden ympäristötavoitteiden (3) valossa, tarkastelun perusteella katson, ettei pantin määrää voida pitää kyseisessä säännöksessä tarkoitetun ”myyntihinnan” osana.

1. Direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdan sanamuoto

30. Selitän jäljempänä, että tietyistä pakkauksista perittävä pantti, joka on palautettava asiakkaalle pakkauksen palautuksen yhteydessä, ei ole ”vero” (a). Sen jälkeen tarkastelen luonnehdintoja, joita unionin tuomioistuin on esittänyt myyntihinnan käsitteestä, kun se kuvasi kyseisen käsitteen muodostavia osia lähtökohtaisesti pakollisiksi tekijöiksi, jotka muodostavat rahallisen vastikkeen kyseisen tuotteen hankinnasta (b).

a) Kyseessä oleva pantti ei ole ”vero”

31. Huomautan ensinnäkin, ettei kyseessä olevaa panttia voida pitää ”verona”, joka mainitaan direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdassa nimenomaisesti tekijänä, joka ”myyntihinnan” on sisällettävä.

32. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että verosta saatavat varat muodostavat tavallisesti julkisten tulojen lähteen eikä vastikkeena tehdä mitään suoritusta. Pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä olevaan panttiin ei kuitenkaan liity mitään näistä ominaispiirteistä.

[13] BGH:n tuomio 14.10.1993, I ZR 218/91. Tuomio on saatavilla osoitteessa https://research.wolterskluwer-online.de/document/bdbc1eba-d26c-4ffc-915c-2a5b764acf6b.

33. Jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen selvityksistä muuta johdu, vaikuttaa siltä, että pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä olevan pantin keräämisestä saatavat varat eivät koskaan päädy valtionkassaan. Lisäksi, kuten jäljempänä yksityiskohtaisemmin selitetään, panttia voidaan pitää pakkauksesta suoritettavana vastikkeena, joka peritään ja joka yleisen käsityksen mukaan palautetaan pakkauksen palauttamisen yhteydessä.

34. Tarkemmin ottaen pääasian oikeudenkäynnissä kyseessä oleva pantti (ja myös vastaavat pantit yleisemmin) vaikuttaa olevan luonteeltaan sellainen, että – sillä hetkellä, kun pantti peritään – myyjä (tai myös kauppiaiden laajempi ryhmä) sitoutuu hyväksymään pakkauksen, josta pantti perittiin, palauttamisen ja palauttamaan pantin määrän asiakkaalle (tai itse asiassa kenelle tahansa, joka palauttaa pakkauksen). Tältä osin Saksan hallitus selitti, että kauppiaiden velvollisuutta ottaa pakkaus vastaan ja palauttaa pantti ei ole rajoitettu ajallisesti.

35. Näistä syistä katson, ettei kyseessä olevaa panttia voida pitää ”verona”.

36. Näiden selvennysten jälkeen tarkastelen seuraavaksi edellä jo mainitsemiani luonnehdintoja, jotka unionin tuomioistuin on esittänyt direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdan yhteydessä ja joilla pyritään määrittämään, voidaanko hinnan tiettyä osatekijää pitää ”lopullisena”.

b) Onko kyseessä oleva pantti hinnan lopullinen osatekijä?

37. Sen lisäksi, että verot sisältyvät nimenomaisesti myyntihinnan käsitteeseen, kuten direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdassa säädetään, kyseiseen direktiiviin ei sisälly muita viitteitä kyseisen käsitteen täsmällisestä ulottuvuudesta, lukuun ottamatta sitä, että myyntihinta on ”lopullinen hinta”.

38. Tulkitessaan näitä käsitteitä tuomiossa Citroën Commerce,[14] jota käsiteltävän asian asianosaiset ja muut osapuolet käsittelivät laajasti, unionin tuomioistuin katsoi tuomion 37 kohdassa, että ”lopullisena hintana myyntihintaan on välttämättä sisällyttävä pakolliset ja ennakoitavat hinnanmuodostustekijät, joista kuluttaja on väistämättä vastuussa ja joita on pidettävä rahallisena vastikkeena kyseisen tuotteen hankkimisesta”.

39. Kyseisessä asiassa ostajan oli maksettava ostetun ajoneuvon toimittamisesta valmistajalta myyjälle aiheutuvat kustannukset mainoksessa ilmoitetun ostohinnan lisäksi. Mainoksessa mainittiin myös toimituskustannukset, mutta kuten pääasiassa, nämä kustannukset mainittiin erikseen. Tässä yhteydessä unionin tuomioistuin korosti, että kuluttajan oli todellakin maksettava nämä kustannukset, jotka olivat pakollisia ja ennakoitavia, toisin kuin etenkin mahdolliset kustannukset, jotka aiheutuvat ajoneuvon toimittamisesta kyseisen kuluttajan valitsemaan paikkaan.[15] Näiden seikkojen perusteella unionin tuomioistuin katsoi, että nämä kustannukset olisi pitänyt sisällyttää ajoneuvon myyntihintaan eikä ilmoittaa erikseen.[16]

[14] Tuomio 7.7.2016, Citroën Commerce (C-476/14, EU:C:2016:527; jäljempänä tuomio Citroën Commerce).

[15] Tällä tavalla unionin tuomioistuin oletettavasti tarkoitti verrata näitä pakollisia kustannuksia mahdollista valinnaisten palvelujen hintaan. Tällaisista valinnaisista palveluista oli kyse tuomiossa Vueling Airlines, johon unionin tuomioistuin viittasi. Ks. tuomion Citroën Commerce 38–40 kohta ja tuomio 18.9.2014, Vueling Airlines (C-487/12, EU:C:2014:2232; 37 kohta) (jäljempänä tuomio Vueling Airlines).

[16] Ks. tuomion Citroën Commerce 41 kohta Asian erityispiirteiden vuoksi unionin tuomioistuimen ei käsittääkseni ollut tarpeen tutkia kyseisen tuomion 37 kohdassa määritettyjen arviointiperusteiden viimeistä – tämän ratkaisuehdotuksen 38 kohdassa mainittua – osatekijää eli sitä, muodostaako kyseessä oleva kustannus rahallisen vastikkeen kyseisen tuotteen hankinnasta.

40. Sen arvioimiseksi, voidaanko sama päätelmä tehdä palautettavan pantin osalta, sovellan arviointiperusteita, jotka unionin tuomioistuin esitti tuomion Citroën Commerce 37 kohdassa ja jotka palautettiin mieleen edellä 38 kohdassa; lähemmin tarkasteltuna nämä arviointiperusteet vaikuttavat koostuvan kahdesta pääasiallisesti perusteesta, joilla määritetään, onko tietyn kustannuksen katsottava olevan ”lopullisen” hinnan ja siten ”myyntihinnan” osa: sen on i) oltava rahallinen vastike kyseisen tuotteen hankinnasta ja ii) pakollinen, koska kuluttaja on siitä väistämättä ja ennakoitavasti vastuussa.

i) Onko kyseessä oleva pantti rahallinen vastike kyseisen tuotteen hankinnasta?

41. Ensinnäkään mielestäni ei ole epäselvyyttä siitä, että kyseessä olevan kaltainen pantti on luonteeltaan *rahallinen*.

42. Toiseksi, jollei asiaa koskevasta kansallisesta lainsäädännöstä muuta johdu, vaikuttaa siltä, että tuotteen ostamisen ja pakkauksen palauttamisen välissä kuluttaja saa omistusoikeuden paitsi tuotteeseen myös pakkaukseen ja voi lähtökohtaisesti hankkiutua siitä eroon miten ja milloin haluaa. Tältä osin, vaikka olenkin samaa mieltä vastapuolen ja Saksan hallituksen kanssa siitä, että pakkauksen hankinta ei ole oston ensisijainen tarkoitus ja ettei kuluttajalla ole erityistä intressiä siihen, tätä liitännäishankintaa ei nähdäkseni voida välttää, koska pakkaus ja siinä myytävä tuote muodostavat kokonaisuuden, kuten valittaja ja komissio pohjimmiltaan väittävät.

43. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että jollei asiaa koskevasta kansallisesta lainsäädännöstä muuta johdu, kun kuluttaja ”palauttaa” pakkauksen ja kauppias ”palauttaa” pantin, oikeudelliselta kannalta kauppias ostaa pakkauksen (uudelleen), koska sillä on ehdoton velvollisuus tehdä näin. Tämä velvollisuus ei myöskään voi rajoittua kyseiseltä kauppiaalta ostettujen tuotteiden pakkauksiin. Velvollisuus ”palauttaa” pantti vaikuttaa siten olevan velvoite ostaa kauppiaalle toimitetut pakkaukset laissa tai muutoin määritettyyn hintaan.

44. Näin ollen voitaisiin väittää, että erotuksena pakkauksista, joihin ei sovelleta panttia, panttijärjestelmän soveltaminen tekee pakkauksista tuotteita sinänsä, joilla on itsenäinen taloudellinen arvo, joka voidaan erottaa niiden sisällön taloudellisesta arvosta.

45. Nämä näkökohdat voivat olla taustalla väitteessä, jonka mukaan pakkaukset eivät ole direktiivin 98/6 1 artiklassa tarkoitettuja ”kauppiaiden kuluttajille tarjoamia tuotteita”, joihin kyseisen direktiivin 2 artiklan a alakohdan käsite ”myyntihinta” liittyy.[17] Tästä olisi sitten pääteltävä, ettei panttia voida pitää kyseisessä direktiivissä tarkoitetun ”myyntihinnan” osana, koska se ei ole vastike *kyseisen tuotteen* hankinnasta vaan vastike siihen liittyvästä *pakkauksen* hankinnasta.

46. Sen lisäksi, että tämä tulkinta on jokseenkin vaivalloinen, se ei sovi hyvin yhteen sen jo mainitun yksinkertaisen tosiseikan kanssa, että pakkausten ja niiden sisältämien tuotteiden hankintaa ei voida erottaa toisistaan sen enempää ilmeisistä käytännön syistä kuin – jollei kansallisesta lainsäädännöstä muuta johdu – oikeudellisesta näkökulmastakaan. Näistä syistä katson, että pantin olisi katsottava muodostavan osan rahallisesta vastikkeesta direktiivissä 98/6 tarkoitettujen kauppiaiden kuluttajille tarjoamien tuotteiden hankinnasta.

47. On kuitenkin vielä ratkaistava, onko panttiin liittyviä kustannuksia pidettävä ”pakollisina”.

[17] Muistutan, että direktiivin 98/6 1 artiklan mukaan ”direktiivin tarkoituksena on säännellä *kauppiaiden kuluttajille tarjoamien tuotteiden myyntihinnan* ja yksikköhinnan ilmoittamista kuluttajavalistuksen lisäämiseksi ja hintavertailun helpottamiseksi”. Kursivointi tässä.

ii) Onko kyseessä oleva pantti pakollinen hinnanmuodostustekijä?

48. Menettelyn osapuolet ovat käyneet vilkasta keskustelua siitä, voidaanko panttia pitää hinnan pakollisena osana. Tämä keskustelu pyöri lähinnä pantin hankalasti määriteltävän luonteen synnyttämän ongelman ympärillä; kuluttajan *on maksettava* pantti ostohetkellä, vaikka pantti voidaan sen jälkeen palauttaa pakkauksen palautuksen yhteydessä.

49. Valittaja ja komissio väittävät, että merkityksellisen ajankohdan olisi oltava hankinta-ajankohta, koska kyseisenä ajankohtana kuluttajan on maksettava koko määrä hankkiakseen kyseisen tuotteen. Komissio viittasi lisäksi useisiin skenaarioihin, joissa pakkausta ei palauteta, mikä tarkoittaa, ettei pantin määrää vaadita takaisin. Komissio viittasi tarkemmin ottaen tilanteeseen, jossa matkailija ostaa tällaisen tuotteen ja poistuu sen jälkeen asianomaisesta maasta luopuen siten mahdollisuudesta vaatia panttia takaisin. Se myös huomautti, että pakkaus voi kadota tai rikkoutua tai että kuluttaja voi yksinkertaisesti päättää pitää pakkauksen ja käyttää sitä muihin tarkoituksiin, kuten itse valmistettujen hillojen säilyttämiseen.

50. Komissio on nähdäkseni täysin oikeassa katsoessaan, että osa pantillisista pakkauksista voi saada uuden käyttötarkoituksen tai muulla tavoin poiketa niille kaavaillulta polulta, jossa pakkauksia käytetään (välittömästi) uudelleen tai ne kierrätetään. Voi tietenkin olla niin, että kuluttaja päättää olla palauttamatta tiettyjä pakkauksia (ja siten luopuu mahdollisuudesta saada pantti takaisin), olipa kyse sitten lasipurkeista, joita aiotaan käyttää kotitekoisen mansikkahillon säilytykseen, tai alumiinitölkeistä, joissa oli alun perin olutta ja jotka halutaan säilyttää rakkaana matkamuistona kesän musiikkifestivaalilta. Saatamme myös toisinaan lähteä maasta niin, että unohdamme tai meillä ei yksinkertaisesti ole aikaa palauttaa pantillista astiaa, tai saatamme vahingossa pudottaa ja rikkoa lasipullon, joka olisi voitu palauttaa ja jota olisi voitu käyttää uudelleen, mikä ei valitettavasti nyt koskaan toteudu.

51. Väitän kuitenkin, että nämä eivät ole *tyypillisiä* tilanteita, jotka yhdistetään pantillisten astioiden kohtaloon niiden tyhjennyttyä. Tältä osin Saksan hallitus selitti istunnossa, että vuonna 2019 96 prosenttia pantillisista muovipakkauksista palautetaan,[18] mikä on osoitus – ainakin kyseisen jäsenvaltion osalta – kuluttajien voimakkaasta taipumuksesta osallistua uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen (riippumatta siitä, mitä ”kilpailevat” vaihtoehdot mahdollisesti ovat, esimerkiksi näiden pakkausten heittäminen roskiin, niiden pitäminen käytännön syistä tai tunnesyistä, niiden rikkominen tahattomasti tai niiden unohtaminen kokonaan). Vaikuttaa siten siltä, että valtaosassa tapauksista panttiin liittyvät kustannukset viime kädessä vältetään.

52. Lisäksi pakkausten tarkasta palautusasteesta riippumatta katson, että käsiteltävän asian yhteydessä tärkeintä on se, että pantti *voidaan* lähtökohtaisesti palauttaa ja että se *on tarkoitus palauttaa*.

53. Tilanne, jossa on kyse palautettavasta pantista, eroaa tässä mielessä perustavasti tilanteesta, jossa on kyse ajoneuvon toimituskuluista, kuten tuomiossa Citroën Commerce, jossa ”pakottavuuden” kriteerillä vaikuttaa olleen ratkaiseva asema.

[18] Huomautan, että Euroopan komission julkaisussa *Awareness and Exchange of Best Practices on the Implementation and Enforcement of the Essential Requirements for Packaging and Packaging Waste, Final Report*, European Commission, DG ENV, 3.8.2011, s. 80, 5.1.2. kohta, saatavilla osoitteessa https://ec.europa.eu/environment/pdf/waste/packaging/packaging_final_report.pdf, uudelleentäytettävien pullojen palautusasteeksi ilmoitetaan 98,5 prosenttia.

54. Ehkä tästä syystä käsiteltävässä asiassa keskustelu keskittyi paljolti siihen, ovatko palautettavaan panttiin liittyvät kustannukset pakollisia vai eivät. Käsiteltävän asian yhteydessä keskustelu siitä, kumpi kahdesta mahdollisesta ajankohdasta (tuotteen hankinta-ajankohta vai pakkauksen palauttamisajankohta) on merkityksellisempi tällaisen arvioinnin kannalta, uhkaa alkaa kiertää kehää. Kustannusten ”pakottavuuden” kriteeri oli hyödyllinen tuomion Citroën Commerce yhteydessä, sillä sen avulla unionin tuomioistuin saattoi nähdäkseni korostaa, että kyseessä olleet toimituskulut eivät koskeneet valittajan valitsemaa *valinnaista* palvelua.[19] Nämä käsitteet eivät kuitenkaan ole yhtä hyödyllisiä nyt tarkasteltavassa tilanteessa, jota voidaan mielestäni arvioida tehokkaasti käsitteen ”lopullinen” avulla, jolla luonnehditaan direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua ”myyntihintaa” ja joka ilmenee suoraan kyseisestä säännöksestä.

55. Panttijärjestelmän määrittää mielestäni se seikka, että pantti on hinnan osa, joka voidaan (ja ehkä todellakin on tarkoitus) palauttaa kuluttajalle. Tämä muuttaa tilannetta varsin radikaalisti, kun kyse on siitä, onko kuluttajan maksama hinta lopullinen, verrattuna tilanteeseen, jossa panttijärjestelmää ei sovelleta. Toisin sanoen, ja kuten vastapuoli ja Saksan hallitus lähtökohtaisesti katsovat, sen seikan, että pantti voi hyvinkin olla pakollinen hinnan osatekijä hankinta-ajankohtana, ei pitäisi hämärtää sen todellista luonnetta hinnan palautettavana osatekijänä, mikä siten tarkoittaa, ettei se ole välttämättä hinnan, jonka kuluttaja viime kädessä maksaa, osatekijä.

56. Näistä näkökohdista päättelen, ettei palautettavaa panttia voida pitää direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdassa tarkoitetun ”myyntihinnan” osana. Tätä toteamusta tukevat lisäksi ne erityiset tavoitteet, joihin kyseisellä direktiivillä pyritään ja joita tarkastelen seuraavaksi.

2. Direktiivin 98/6 tavoitteet

57. Direktiivin 98/6 tarkoituksena on sen 1 artiklan mukaan ”säännellä kauppiaiden kuluttajille tarjoamien tuotteiden myyntihinnan ja yksikköhinnan ilmoittamista kuluttajavalistuksen lisäämiseksi ja hintavertailun helpottamiseksi”.

58. Kyseisen direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa säädetäänkin, että ”myyntihinnan ja yksikköhinnan on oltava yksiselitteisiä, helposti tunnistettavia ja selkeästi luettavia”.

59. Tarkemmin ottaen direktiivin 98/6 3 artiklan 1 kohdasta ilmenee, että kauppiaiden on ilmoitettava myyntihinta ja yksikköhinta kaikkien direktiivin 98/6 soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden osalta.[20] Lisäksi sen 3 artiklan 4 kohdan mukaan mainoksessa, jossa mainitaan tuotteiden myyntihinta, on ilmoitettava myös yksikköhinta.

[19] Ks. edellä 39 kohta ja alaviite 15. Muistutan, että tuomiossa Citroën Commerce unionin tuomioistuin viittasi aiempaan tuomioonsa Vueling Airlines, jossa se oli erottanut yhtäältä lentoliikennepalvelun pakolliset ja ennakoitavat hinnanmuodostustekijät, jotka on ilmoitettava lopullisen hinnan osatekijöinä, ja toisaalta lisämaksut, jotka liittyvät palveluun, joka ei ole pakollinen eikä välttämätön itse lentoliikennepalvelun kannalta (kuten matkatavaroiden kuljetus), lentoliikenteen harjoittamisen yhteisistä säännöistä yhteisössä 24.9.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1008/2008 (EUVL 2008, L 293, s. 3) 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

[20] Velvollisuuteen ilmoittaa yksikköhinta ei ole tietyissä tapauksissa, kuten silloin, jos se 3 artiklan 1 kohdan viimeisen lauseen mukaan ”on sama kuin myyntihinta”.

60. Vaikka kyseisen direktiivin aineellinen soveltamisala on oletettavasti melko laaja, kun kyse on sen kattamista tuotteista,[21] se on erityisen merkityksellinen tapauksissa, joissa samaa tuotetta myydään kuluttajille vaihtelevina määrinä ja erilaisissa pakkauksissa ja joissa kuluttajilla on intressi verrata kyseessä olevan tuotteen hintaa saman mittayksikön perusteella.[22] Kuten unionin tuomioistuin muistutti, kyseisen välineen hyväksymisen myötä unionin lainsäätäjän tarkoituksena ei ollut ”taata kuluttajansuojaa siltä osin kuin on kyse hintojen ilmoittamisesta yleensä – – vaan siltä osin kuin on kyse tuotteiden hintojen ilmoittamisesta erilaisina määrän yksikköinä”.[23]

61. Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin totesi, kun kuluttajalle esitetään yksi ”kokonaismyyntihinta”, hän saa hyvin tiedon siitä, mitä hankinta maksaa konkreettisesti.

62. Tässä kohden haluan palata valittajan väitteeseen, jota komissio tuki istunnossa ja jossa kuluttajalla oli käytössään vain yksi euro. Kyseisessä valittajan esimerkissä kuluttaja oli tarkemmin ottaen lapsi, joka voitaisiin käsittääkseni saada virheellisesti uskomaan, että hänen on mahdollista ostaa lempijuomansa, joka maksaa 89 senttiä, vain huomatakseen, ettei asia olekaan näin, koska juomasta on maksettava lisäksi 25 sentin pantti.

63. Tunnen suurta sympatiaa sitä pettymystä kohtaan, jota tämä pieni asiakas todennäköisesti kokee esittäessään valitsemansa juoman kassalla maksua varten vain huomatakseen, että ”0,89 € + 0,25 €:n pantti” tarkoittaa, että juoma maksaa yli euron, eikä hän valitettavasti voi ostaa sitä.

64. Huomautan kuitenkin ensinnäkin, että vertailukohdan, joka ohjaa unionin tuomioistuimen tulkintaa kuluttajalainsäädännön säännösten tulkinnassa, muodostaa yleensä tavanomaisesti valistunut kuluttaja eikä lapsen kaltainen haavoittuvassa asemassa oleva kuluttaja.[24] Toiseksi huomautan, että perusteltua hyötyä siitä, että tietyn tuotteen kokonaishinnasta annetaan selkeää tietoa, on joka tapauksessa arvioitava niitä haittoja vasten, joita liittyy kuluttajien kykyyn verrata helposti panttijärjestelmässä myytävien tuotteiden ja niiden tuotteiden hintoja, joita ei myydä tällaisessa järjestelmässä tai joihin sovelletaan erisuuruisia pantteja. Toisin sanoen tavan, jolla hinta ilmoitetaan kunkin erikseen tarkasteltavan tuotteen osalta, ei pitäisi vaikeuttaa tuotteiden hintojen vertailtavuutta kokonaisuutena tarkasteltuna.

65. Tässä laajemmassa asiayhteydessä tarkasteltuna on niin, että kun pantti sisältyy myyntihintaan, on olemassa riski siitä, että kuluttajat saattavat vertailla virheellisesti eri tuotteiden hintoja, koska osasta niistä voidaan periä palautettava pantti ja toisista taas ei ja koska panttien arvo voi vaihdella pakkauksen tai tuotteen tyypin mukaan.[25] Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että tällaiset näkökohdat (yhdessä ympäristönäkökohtien kanssa) saivat kansallisen lainsäätäjän antamaan PAngV:n 1 §:n 4 momentin – josta pääasian oikeudenkäynnissä on kyse –, koska kansallinen lainsäätäjä oli huolissaan siitä, että panttijärjestelmässä myytäviä pakkauksia kohdellaan näköhavaintojen perusteella epäedullisemmin, koska ne vaikuttavat kalliimmilta.

[21] Osoituksena tästä on se, että tuomiossa Citroën Commerce unionin tuomioistuin sovelsi direktiiviä 98/6 hinnan ilmoittamiseen *ajoneuvoa* koskevassa ilmoituksessa. Julkisasiamies Mengozzi esitti vastakkaisen näkemyksen ratkaisuehdotuksessaan Citroën Commerce (C-476/14, EU:C:2015:814; jäljempänä ratkaisuehdotus Citroën Commerce, 50 kohta).

[22] Ratkaisuehdotus Citroën Commerce, 48 kohta. Ks. myös julkisasiamies Cruz Villalónin ratkaisuehdotus komissio v. Belgia (C-421/12, EU:C:2013:769, 63 kohta).

[23] Tuomio 10.7.2014, komissio v. Belgia (C-421/12, EU:C:2014:2064, 59 kohta).

[24] Ks. direktiivin 2005/29 18 perustelukappale ja tuomio 3.2.2021, Stichting Waternet (C-922/19, EU:C:2021:91, 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[25] Saksan hallitus selitti, että kun kyse on kotimaisista tuotteista, pantin määrä voi olla 2, 3, 8, 15 tai 25 senttiä pakkauksen tyypistä riippuen. Näiden tuotteiden kokonaishinta voi siten vaihdella, vaikka niitä myydään samoina määrinä. Saksan hallitus myös selitti, että tuontituotteista ei saa periä panttia tai näihin tuotteisiin voidaan soveltaa tällaisen pantin erilaista määrää.

66. Muistutan lisäksi, että yleissääntönä on, että direktiivissä 98/6 asetetaan velvoite ilmoittaa paitsi myyntihinta myös yksikköhinta. Pantin määrän sisällyttäminen myyntihintaan voi mielestäni aiheuttaa sekaannusta tavasta, jolla tällainen yksikköhinta on määritetty. Sitäkin huolestuttavampaa on mielestäni, että yksikköhinta on kaikkein yksinkertaisin väline kuluttajalle verrata erisuuruisina määrinä myytävien tuotteiden hintoja.

67. Nämä direktiivin 98/6 tavoitteita koskevat näkökohdat vahvistavat mielestäni aiemman päätelmäni, jonka mukaan pantin ei voida katsoa olevan osa direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua ”myyntihintaa”.

68. Sama pätee nähdäkseni ympäristötavoitteisiin, joihin panttijärjestelmät alun perinkin liittyvät, kuten seuraavaksi selitän yksityiskohtaisemmin.

3. Direktiivin 98/6 laajempi ympäristökehys

69. Panttijärjestelmät ovat ennen kaikkea ympäristöpolitiikan välineitä siltä osin kuin niillä pyritään kannustamaan kuluttajia osallistumaan uudelleenkäyttöön tai kierrätykseen, jotta vähennetään jätteiden haitallisia ympäristövaikutuksia. Ne tunnustetaan, nimenomaisesti tai epäsuorasti, tässä ominaisuudessa unionin lainsäädännössä, kuten tämän ratkaisuehdotuksen A osassa jo lyhyesti todettiin.

70. Palautan mieleen, että tällainen tunnustaminen tehtiin nimenomaisesti vaarallisia aineita sisältävistä paristoista ja akuista annetun direktiivin [26] johdanto-osan 13. perustelukappaleessa.

71. Lisäksi nestemäisten ravintoaineiden pakkauksista annetun direktiivin 85/339 [27] (nyttemmin kumottu) 5 artiklan 2 kohdassa säädettiin, että ”jos käytetään panttijärjestelmää, jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kuluttajalle ilmoitetaan selvästi pantin hinta”. Kyseisen direktiivin antamiseen johtaneesta ehdotuksesta ilmenee, että komissio tarkasteli mahdollisuutta ottaa käyttöön yleisiä sääntöjä, jotka olisivat ”tiukempia ja täsmällisempiä” ja jotka liittyisivät muun muassa panttijärjestelmän kehittämiseen. Ehdotuksessa jopa esitettiin, että asianomaisissa pakkauksissa olisi merkintä ”R”, mutta tätä ehdotusta ei sisällytetty lopulliseen direktiiviin, [28] joka kumottiin myöhemmin pakkaus- ja pakkausjätedirektiivillä, kuten jo todettiin. [29]

72. Pakkaus- ja pakkausjätedirektiivin antamiseen johtaneessa komission ehdotuksessa tunnustetaan joidenkin jäsenvaltioiden pyrkimykset torjua etenkin kertakäyttöastioiden käytön aiheuttamaa ympäristöongelmaa ja viitataan joissain jäsenvaltioissa käyttöön otettuihin tai käyttöön otettaviin panttijärjestelmiin. [30]

[26] Mainittu edellä alaviitteessä 11. ”Taloudellisten ohjauskeinojen kuten panttijärjestelmän käyttöönotolla voidaan edistää käytettyjen paristojen ja akkujen erilliskeräilyä ja kierrätystä”. Kyseinen väline kumottiin edellä alaviitteessä 11 mainitulla direktiivillä 2006/66/EY, jossa ei mainita nimenomaisesti panttijärjestelmiä. Ks. sen 8 artikla, jonka otsikko on ”Keräysjärjestelmät”.

[27] Mainittu edellä alaviitteessä 7.

[28] Ks. Proposal for a Council Directive on containers of liquids for human consumption, COM/81/187 final (EYVL 1981, C 204, s. 6), 7 artiklan 2 kohdan a alakohta. Ks. myös kyseisen ehdotuksen perustelujen 9 kohta.

[29] Mainittu edellä alaviitteessä 7.

[30] Proposal for a Council Directive on packaging and packaging waste, COM/92/278 final, 1.3, 1.6 ja 3.2 kohta. Vastaavia viittauksia sisältyi myös edellä alaviitteessä 27 mainitun, direktiivin 85/339 antamiseen johtaneen ehdotuksen perusteluihin, s. 6 ja 7.

73. Kyseisen direktiivin alkuperäisessä versiossa ei kuitenkaan mainittu panttijärjestelmiä, mikä kuvastanee hankaluuksia,[31] joita osaan näistä järjestelmistä liittyi tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien sääntöjen noudattamisessa;[32] viittasin tähän näkökohtaan aiemmin tässä ratkaisuehdotuksessa.[33]

74. Tämä kuitenkin muuttui kyseisen direktiivin 5 artiklaan direktiivillä 2018/852[34] tehtyjen muutosten myötä. Direktiivin 5 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, sellaisena kuin se on muutettuna, säädetään nykyisin, että panttijärjestelmät kuuluvat toimenpiteisiin, joita jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön täyttääkseen velvoitteensa ”[kannustaa] lisäämään markkinoille saatettavien uudelleenkäytettävien pakkausten osuutta sekä järjestelmiä, jotka mahdollistavat pakkausten uudelleenkäytön ympäristön kannalta kestävällä tavalla ja perussopimuksen mukaisesti”.

75. Lisäksi vuodesta 2018 lähtien jätedirektiivin[35] liitteessä IV a olevassa 5 kohdassa samoin kuin vuonna 2019 annetun kertakäyttöisiä muovituotteita koskevan direktiivin[36] 9 artiklan 1 kohdassa on säädetty, että panttijärjestelmät tunnustetaan keinoiksi, joita jäsenvaltiot voivat käyttää saavuttaakseen tavoitteen, joka koskee keskeisesti jätteiden syntymisen vähentämistä tai estämistä.

76. Nämä enemmän tai vähemmän viimeaikaiset unionin oikeuden välineet pakkausten ja jätteiden alalla osoittavat siten, että unionin lainsäätäjä on mieltänyt panttijärjestelmän välineeksi, joka voi tehokkaasti edistää kielteisten ympäristövaikutusten lieventämistä pitkällä aikavälillä, samalla kun yksityiskohtaisista säännöistä säätäminen jätetään jäsenvaltioille, edellyttäen että ne noudattavat perussopimusta.

77. Kieltoa ilmoittaa kokonaishinta panttijärjestelmään kuuluvasta myytävästä tuotteesta, sellaisena kuin siitä säädetään PAngV:n 1 §:n 4 momentissa, voidaan pitää menetelmänä, jolla pyritään – kuten vastapuoli väittää ja kuten Saksan hallitus selitti istunnossa – kiinnittämään kuluttajan huomio siihen, että tietty pakkaus voidaan kierrättää tai käyttää uudelleen. Tällä tavoin kuluttajia voidaan kannustaa valitsemaan tuotteita, joita pidetään ympäristöystävällisempinä. Tämä sanoma voi kuitenkin menettää tehoaan, jos tuotteessa ilmoitetaan kokonaishinta, koska tässä hinnan ilmoittamistavassa piilee riski siitä, että tieto panttijärjestelmän soveltamisesta hämärtyy.

78. Tällaiset direktiivin 98/6 ulkoiseen asiayhteyteen (ympäristöön) liittyvät näkökohdat muodostavat siten lisätekijän, joka mielestäni vahvistaa aiemman päätelmäni, jonka mukaan pantin määrää ei voida pitää direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdassa tarkoitetun ”myyntihinnan” osana.

31 Ks. direktiivin alkuperäisen version 7 artikla järjestelmistä palauttamiseksi, keräämiseksi ja hyödyntämiseksi.

32 Edellä alaviitteessä 30 mainittu ehdotus COM/92/278, s. 8, 4.1 kohta. Ehdotuksessa viitataan ”tanskalaiseen tapaukseen”, jolla tarkoitetaan oletettavasti 20.9.1988 annettua tuomiota komissio v. Tanska (302/86, EU:C:1988:421), joka mainitaan ehdotuksen s. 4 olevassa 1.6 kohdassa.

33 Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 25 kohta.

34 Mainittu edellä alaviitteessä 4.

35 Jätteistä ja tiettyjen direktiivien kumoamisesta 19.11.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/98/EY (EUVL 2008, L 312, s. 3). Ks. myös jätteistä annetun direktiivin 2008/98/EY muuttamisesta 30.5.2018 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/851 (EUVL 2018, L 150, s. 109), jolla jätedirektiiviin lisättiin liite IV a, johdanto-osan 29 ja 30 perustelukappale.

36 Mainittu edellä alaviitteessä 9.

79. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa ensimmäiseen kysymykseen, että direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohtaa on tulkittava siten, että siinä tarkoitettu myyntihinnan käsite ei sisällä palautettavaa panttia, joka peritään palautettavista pakkauksista, joissa tuotteita tarjotaan kuluttajille.

C Toissijaisesti: kielto ilmoittaa ”kokonaishinta” muodostaa kuluttajavalistusta parantavan ja hintojen vertailua helpottavan säännöksen

80. Jos unionin tuomioistuin päättää olla yhtymättä ensimmäiseen kysymykseen ehdottamaani vastaukseen ja katsoo, että pantti on osa direktiivin 98/6 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua ”myyntihintaa”, on vastattava ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toiseen kysymykseen, joka koskee sitä, voitaisiinko PAngV:n 1 §:n 4 momentti pitää voimassa direktiivin 98/6 10 artiklassa tarkoitettuna ”paremmin edistävänä säännöksenä” (1), ja jos näin on, olisiko mahdollisuudelle pitää se voimassa tästä huolimatta esteenä direktiivillä 2005/29 toteutettu täydellinen yhdenmukaistaminen (2).

1. Onko kyseessä oleva kansallinen säännös direktiivin 98/6 10 artiklassa tarkoitettu ”paremmin edistävä säännös”?

81. Muistutan, että direktiivin 98/6 10 artiklassa sallitaan ”kuluttajavalistusta ja hintojen vertailua paremmin edistävien” kansallisten toimenpiteiden toteuttaminen. Jos kyseessä olevan pantin katsottaisiin olevan osa ”myyntihintaa”, PAngV:n 1 §:n 4 momentissa säädettyä kieltoa sisällyttää se myyntihintaan voitaisiin silti pitää direktiivin 98/6 mukaisena, jos se muodostaa tällaisen ”paremmin edistävän” toimenpiteen.

82. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että kyseessä oleva kansallinen säännös ei ole kuluttajien kannalta edullisempi, koska se velvoittaa heidät laskemaan kokonaishinnan itse. Komissio yhtyy tähän näkemykseen.

83. Olen samaa mieltä siitä, että kyseessä oleva kansallinen säännös edellyttää, että kuluttajat laskevat molemmat luvut yhteen varmistuakseen maksettavasta kokonaishinnasta. Panttijärjestelmä edellyttää kuitenkin laskutoimitusta joka tapauksessa, sisältyypä pantti myyntihintaan tai ei. Mikä tärkeämpää, näkemys, jonka mukaan tarve laskea kaksi lukua yhteen tekee toimenpiteestä kuluttajien kannalta epäedullisemman, perustuu mielestäni virheelliseen olettamaan, kun kyse on direktiivin 98/6 tavoitteista. Tältä osin totean tämän ratkaisuehdotuksen 64 kohdassa esittämiini toteamuksiin viitaten, että kyseisestä direktiivistä ei ilmene, että unionin lainsäätäjä olisi pyrkinyt suojaamaan (tavanomaisesti valistunutta) kuluttajaa tarpeelta laskea yhteen kaksi lukua silloin, kun se on välttämätöntä. Direktiivi 98/6 perustuu pikemminkin ajatukseen siitä, että hintojen vertailun pitäisi olla helppoa tällaisille tavanomaisesti valistuneille kuluttajille. Tämä tavoite on siten pidettävä mielessä myös siinä tilanteessa, että sovelletaan panttijärjestelmää, ja edellä jo selittämistäni syistä tätä tavoitetta palvelee parhaiten PAngV:n 1 §:n 4 momentista ilmenevän kaltainen sääntö.

84. Tältä osin viittaan huomautuksiin, jotka esitin tämän ratkaisuehdotuksen B.2 jaksossa, jossa selitin, että kuluttajille annettavien hintatietojen samoin kuin hintojen vertailumahdollisuuksien lisäämistä koskevan tavoitteen täyttyminen parhaalla mahdollisella tavalla varmistetaan, kun pantin sisältävää kokonaishintaa *ei* ilmoiteta.

85. Pantin sisältävän kokonaishinnan ilmoittaminen voi nimittäin monimutkaistaa asioita, kun kyse on eri tuotteiden hintojen vertailemisesta, ja lisäksi aiheuttaa sekaannusta yksikköhinnan määrittämisen osalta. Jos pantin katsotaan olevan osa myyntihintaa, samat perusteet tukevat nähdäkseni päätelmää siitä, että se, ettei kokonaishintaa ilmoiteta, on direktiivin 98/6 10 artiklassa tarkoitetulla tavalla paremmin edistävä toimenpide kuin sen *ilmoittaminen*.

86. Antaessaan direktiivin 98/6 10 artiklassa tarkoitettuja ”paremmin edistäviä säännöksiä” jäsenvaltioiden on kuitenkin noudatettava muista unionin oikeussäännöistä johtuvia velvoitteitaan.[37] Tässä yhteydessä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ilmaisi epäilynsä siitä, voidaanko kyseessä oleva kansallinen säännös, vaikka sitä pidettäisiinkin ”paremmin edistävänä”, pitää voimassa vai onko sille esteenä direktiivillä 2005/29 toteutettu täydellinen yhdenmukaistaminen. Tarkastelen tätä käsiteltävän asian viimeistä näkökohtaa seuraavaksi.

2. Kyseessä oleva kansallinen säännös ja direktiivi 2005/29

87. Kuten jo mainittiin, toisella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää unionin tuomioistuinta selventämään, onko PAngV:n 1 §:n 4 momentille esteenä direktiivillä 2005/29 toteutettu täydellinen yhdenmukaistaminen. Vaikka kyseisen kysymyksen sanamuodosta ei ilmene tarkempaa syytä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epävarmuudelle, ennakkoratkaisupyynnössä esitettyjen perusteiden pohjalta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pitää käsittääkseni mahdollisena, että kyseessä oleva kansallinen säännös johtaa sellaisten tietojen pois jättämiseen, joita on pidettävä ”olennaisina” direktiivissä 2005/29 tarkoitetulla tavalla, ja sillä rikotaan näin kyseisen direktiivin mainontaan liittyviä vaatimuksia.

88. On myös syytä huomata, että ennakkoratkaisupyynnössä tarkastellaan direktiivin 2005/29, jolla tosiaankin on toteutettu täydellinen yhdenmukaistaminen,[38] asian kannalta merkityksellisiä ominaispiirteitä ja käsitellään myös hyvin seikkaperäisesti kyseisen direktiivin ja direktiivin 98/6 välistä suhdetta. Tässä yhteydessä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, ettei direktiivi 2005/29 mahdollista siitä poikkeavia kansallisia toimenpiteitä, vaikka ne annettaisiin ”paremmin edistävinä” direktiivin 98/6 10 artiklan nojalla, paitsi jos voidaan soveltaa jotakin direktiivissä 2005/29 nimenomaisesti säädetyistä poikkeuksista, joista yhtäkään ei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan voida soveltaa käsiteltävässä asiassa.

89. Vaikka annankin arvoa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen arvioinnin seikkaperäisyydelle, sitä ei mielestäni ole tarpeen tarkastella täysimääräisesti, koska sen hyödyllisyys perustuu – sikäli kuin ymmärrän ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen huolet oikein – näkemykseen, jonka mukaan PAngV:n 1 §:n 4 momentti poikkeaa direktiivissä 2005/29 säädetystä vaatimuksesta antaa kuluttajalle ”olennaiset” tiedot tarjottujen tuotteiden hinnasta.[39]

[37] Muistutan direktiivin 98/6 10 artiklaan sisältyvästä varaumasta ”sanotun kuitenkaan rajoittamatta jäsenvaltioille perustamissopimuksessa määrättyjä velvoitteita”.

[38] Ks. esim. tuomio 10.7.2014, komissio v. Belgia (C-421/12, EU:C:2014:2064, 55 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[39] Huomautan, että arviointi direktiivin 2005/29 valossa tehdään tyypillisesti kauppiaan vapaaehtoisesti omaksuman tietyn kaupallisen menettelyn osalta tai sellaisen kansallisen lainsäädännön osalta, jossa kielletään kaikissa olosuhteissa tietty menettely ja jolla ylitetään väitetysti se, minkä direktiivin 2005/29 yhdenmukaistetut säännökset sallivat. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toisessa kysymyksessä sitä vastoin pyydetään unionin tuomioistuinta arvioimaan sellaisen lakisääteisen vaatimuksen yhteensopivuutta kyseisen direktiivin kanssa, joka voi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epäilyjen mukaan johtaa sopimattomaan kaupalliseen menettelyyn. Pidän tällaista arviointia kuitenkin perusteltuna, koska jos jäsenvaltioiden sallittaisiin edellyttää, että kauppiaat ottavat käyttöön menettelyn, joka merkitsee direktiivissä 2005/29 tarkoitettua sopimatonta kaupallista menettelyä, kyseinen direktiivi menettäisi tehokkaan vaikutuksensa.

90. Kuten seuraavaksi selitän, tämä olettama ei kuitenkaan ole nähdäkseni oikea.

91. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin vaikuttaa perustavan epäilynsä kokonaishinnan ilmoittamista koskevan kansallisen kiellon yhteensopivuudesta unionin oikeuden kanssa etenkin direktiivin 2005/29 7 artiklan 5 kohtaan. Kyseisessä säännöksessä luonnehditaan ”olennaisiksi” tiedotusvaatimuksia, joita sovelletaan muun muassa mainontaan ja jotka esitetään muissa unionin oikeuden välineissä, joiden luettelo, joka ei ole tyhjentävä, on direktiivin 2005/29 liitteessä II.[40] Kyseisessä luettelossa viitataan muun muassa direktiivin 98/6 3 artiklan 4 kohtaan, jossa edellytetään lähtökohtaisesti, että mainoksessa, jossa mainitaan myyntihinta, on ilmoitettava myös yksikköhinta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että velvoitetta antaa tietoja kuluttajille tarjottavien tuotteiden myyntihinnasta (josta säädetään direktiivin 98/6 3 artiklan 1 kohdassa), vaikka sitä ei edellytetäkään tiukasti kyseisen direktiivin 3 artiklan 4 kohdassa, olisi myös pidettävä olennaisena.

92. Ymmärrän nämä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esille tuomat huolenaiheet siten, että näiden näkökohtien yhteydessä myyntihinnan pitäisi tarkoittaa ”kokonaishintaa”, joka sisältää pantin. Siltä osin kuin PAngV:n 1 §:n 4 momentti estää näiden tietojen *sinänsä* antamisen kuluttajille, se saattaa olla ristiriidassa sen vaatimuksen kanssa, jonka mukaan kuluttajille on annettava olennaiset tiedot (hinnasta), kuten direktiivin 2005/29 7 artiklassa edellytetään.

93. Jotta voidaan käsitellä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen huolenaiheita, totean ensinnäkin, että direktiivin 2005/29 7 artiklan 1 kohdasta ilmenee, että olennaisia tietoja ovat yleisesti ottaen tiedot, ”joita keskivertokuluttaja tarvitsee asiayhteyden mukaan perustellun kaupallisen ratkaisun tekemiseen, ja [joiden mainitsematta jättäminen] saa tai todennäköisesti saa keskivertokuluttajan tekemään kaupallisen ratkaisun, jota hän ei muuten olisi tehnyt”.

94. Toiseksi huomautan, että ”hinta veroineen” sisältyy direktiivin 2005/29 7 artiklan 4 kohdan c alakohtaan[41] yhtenä kuudesta tietotyypistä, joita pidetään ”olennaisina” ”ostokehotuksissa”.[42]

95. Kolmanneksi on niin, että unionin tuomioistuin tosin katsoi tuomiossaan Deroo-Blanquart, että ”olennaisena tietona pidetään myytäväksi tarjotun tuotteen hintaa eli tuotteen kokonaishintaa eikä kunkin sen eri osatekijän hintaa” ja että direktiivin 2005/29 7 artiklan 4 kohdan c alakohdassa siten ”velvoitetaan elinkeinonharjoittaja ilmoittamaan kuluttajalle kyseessä olevan tuotteen kokonaishinta”.[43] Mainitussa asiassa elinkeinonharjoittaja ilmoitti esiasennetuilla ohjelmistoilla varustetun tietokoneen kokonaishinnan, kun niitä tarjottiin kuluttajille yhtenä kokonaisuutena, muttei hinnan eri osatekijöitä. Unionin tuomioistuimen mukaan se, ettei tietokoneen ja ohjelmistojen hintoja ilmoitettu erikseen, ei merkinnyt direktiivissä 2005/29 tarkoitettua harhaanjohtavaa kaupallista menettelyä.

[40] Direktiivin 2005/29 7 artiklan 5 kohdassa säädetään, että ”yhteisön lainsäädännössä vahvistettuja kaupallista viestintää, mainonta tai markkinointi mukaan luettuna, koskevia tiedotusvaatimuksia pidetään olennaisina. Liitteessä II, joka ei ole tyhjentävä, on luettelo tällaisista vaatimuksista”.

[41] 7 artiklan 4 kohdan c alakohdan mukaan olennaisia tietoja ovat ”hinta veroineen tai, ellei tuotteen luonteesta johtuen hintaa voida kohtuudella laskea etukäteen, hinnan laskutapa sekä tapauksen mukaan kaikki muut rahti-, toimitus- tai postimaksut tai, ellei näitä kustannuksia voida kohtuudella laskea etukäteen, se seikka, että kuluttaja voi joutua maksamaan tällaisia lisämaksuja”.

[42] Direktiivin 2005/29 2 artiklan i alakohdan määritelmän mukaan ”ostokehotuksella” tarkoitetaan ”kaupallista viestiä, jossa ilmaistaan tuotteen ominaispiirteet ja hinta käytetylle kaupallisen viestinnän keinolle asianmukaisella tavalla ja näin mahdollistetaan kuluttajalle ostoksen tekeminen”. Ks. tästä käsitteestä tuomio 12.5.2011, Ving Sverige (C-122/10, EU:C:2011:299, 28 kohta).

[43] Tuomio 7.9.2016, Deroo-Blanquart (C-310/15, EU:C:2016:633, 46 kohta) (jäljempänä tuomio Deroo-Blanquart).

96. Ymmärrän tuomiossa Deroo-Blanquart esitetyn toteamuksen kokonaishinnasta olennaisena tietona siten, että sillä viitataan implisiittisesti tilanteisiin, joissa kuluttajalle annetaan ainoastaan hinnan eri osatekijät, minkä vuoksi hänen on vaikea ymmärtää tuotteen todellista hintaa. Tätä ei mielestäni voida soveltaa sellaisenaan nyt tarkasteltaviin olosuhteisiin, koska tämän ratkaisuehdotuksen edellisessä osassa selittämistäni syistä panttia, koska se voidaan palauttaa, voidaan tuskin verrata hintaan, joka on maksettava tietokoneeseen asennetuista ohjelmistoista tai mistä tahansa muusta yhdistelmätarjouksessa esitetystä tuotteesta.

97. Katson lisäksi, ettei käsiteltävän asian kannalta merkityksellinen kysymys ole se, johtaako kielto ilmoittaa hinnan kokonaismäärä ”olennaisten tietojen” mainitsematta jättämiseen, vaan se, onko tämä seurausta PAngV:n 1 §:n 4 momentista kokonaisuutena tarkasteltuna. Muistutan, että sen lisäksi, että kyseiseen säännökseen sisältyy mainittu kielto, siinä asetetaan velvollisuus ilmoittaa tuotteen hinta ja pantin määrä.

98. Palautan lisäksi mieleen, että kuten unionin tuomioistuin tuomiossa Deroo-Blanquart myös korosti,[44] direktiivin 2005/29 johdanto-osan 14 perustelukappaleen mukaan olennaisilla tiedoilla viitataan *keskeisiin tietoihin*, joita kuluttaja tarvitsee perustellun kaupallisen ratkaisun tekemiseen.

99. Tässä tilanteessa katson, että hinnan ilmoittaminen kahden (selkeästi) mainitun ja toisiinsa liittyvän osatekijän muodossa, kuten ”0,89 € + 0,25 €:n pantti”, antaa kuluttajalle paitsi tietoa osto-hetkellä maksettavaksi tulevasta kokonaishinnasta, jonka valistunut, kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja[45] voi helposti selvittää, myös yhtä tärkeitä tietoja siitä, että myytävä tuote kuuluu panttijärjestelmään, jolla on omat erityiset taloudelliset ja ympäristöä koskevat seuraukset, joita olen kuvannut edellä.

100. Muistutan lopuksi, että jotta menettelyä pidetään sopimattomana direktiivin 2005/29 5 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla, sen on muun muassa johdettava kuluttajien taloudellisen käyttäytymisen olennaiseen vääristämiseen, millä tarkoitetaan, kuten direktiivin 2005/29 2 artiklan e alakohdasta ilmenee, sitä, että heikennetään tuntuvasti kuluttajan kykyä tehdä perusteltu päätös, mikä saa kuluttajan tekemään sellaisen kaupallisen ratkaisun, johon hän ei muuten olisi päätynyt.

101. Ennakkoratkaisupyynnöstä sitä vastoin ilmenee, että PAngV:n 1 §:n 4 momentti annettiin, jotta *parannetaan* kuluttajien kykyä tehdä perusteltuja päätöksiä hintojen paremman vertailtavuuden perusteella. Tämän ratkaisuehdotuksen edellisessä osassa tehdystä arvioinnista myös seuraa, että pantin ilmoittaminen erikseen ja kokonaishinnan mainitsematta jättäminen edistää kuluttajille annettavien tietojen parantamista ja hintojen vertailtavuuden helpottamista koskevien direktiivin 98/6 tavoitteiden saavuttamista. Tässä tilanteessa en näe, miten kyseessä olevan kansallisen säännöksen vaikutuksena voisi olla, että kauppiaiden edellytetään käyttävän menettelyä, jolla heikennetään kuluttajien kykyä tehdä perusteltu päätös direktiivin 2005/29 2 artiklan e alakohdassa tarkoitetulla tavalla.

102. Edellä esitetyn perusteella ehdotan näin ollen, että unionin tuomioistuin vastaa toiseen ennakkoratkaisukysymykseen siten, ettei direktiivi 2005/29 ole esteenä PAngV:n 1 §:n 4 momentin kaltaiselle kansalliselle säännökselle, jonka mukaan on niin, että jos tuotteen vastikkeen lisäksi on maksettava palautettava pantti, tämän pantin määrä on ilmoitettava tuotteen hinnan lisäksi eikä niiden kokonaishintaa saa ilmoittaa.

44 Tuomio Deroo-Blanquart, 48 kohta.

45 Tämä otetaan direktiivissä 2005/29 mittapuuksi sen johdanto-osan 18 perustelukappaleen mukaisesti.

V Ratkaisuehdotus

103. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Bundesgerichtshofin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Kuluttajansuojasta kuluttajille tarjottavien tuotteiden hintojen ilmoittamisessa 16.2.1998 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/6/EY 2 artiklan a alakohtaa

on tulkittava siten, että

siihen sisältyvä käsite ”myyntihinta” ei sisällä palautettavaa panttia, joka peritään palautettavasta pakkauksesta, jossa tuotteet tarjotaan kuluttajille.